

HISTORIA LITERATURY POLSKIEJ
(POZYTYWIZM i MŁODA POLSKA)

studia niestacjonarne
II rok (licencjackie: nauczycielskie i nienauczycielskie)

Program ćwiczeń - 36 godzin

1. Zajęcia wstępne (organizacyjne). Podanie programu ćwiczeń (lektury obowiązkowe i zalecane; literatura przedmiotu; podstawowe opracowania historycznoliterackie). Ideologia polskiego pozytywizmu. Zjawisko przełomu antypozytywistycznego i główne wyznaczniki ideologii modernistycznej.

2. Świadomość literacka młodych pozytywistów – pierwsze wystąpienia programowe:

J. Kulczycka-Saloni, *Programy i dyskusje literackie okresu pozytywizmu*, BN, Wrocław 1985 – stąd następujące teksty źródłowe:

- 1) A. Wiślicki, *Groch na ścianę* (1867),
- 2) A. Świętochowski, *My i wy* (1871),
- 3) A. Świętochowski, *Pleśń społeczna i literacka* (1871),
- 4) P. Chmielowski, *Czy nauka może szkodzić twórczości* (1873),
- 5) E. Orzeszkowa, *Listy o literaturze. List I: Wiek XIX i tegocześni poeci* (1873);
- 6) P. Chmielowski, *Niemoralność w literaturze* (1877).

Zagadnienia:

- cele sztuki,
- pozytywistyczny model pisarza,
- nowy typ bohatera literackiego,
- proponowane tematy w literaturze,
- status poezji,
- stosunek do romantyzmu.

3. Pozytywistyczna proza tendencyjna:

- H. Sienkiewicz, *Humoreski z teki Worszyłły*** (1872);
E. Orzeszkowa, *Marta* (1873).

- T. Bujnicki, *Pierwszy okres twórczości Henryka Sienkiewicza*, Kraków 1968;
- J. Barczyński, *Narracja i tendencja. O powieściach tendencyjnych Elizy Orzeszkowej*, Wrocław 1976.

4. Między tendencyjnością, realizmem a naturalizmem:

- B. Prus, *Placówka*** (1885).

- Prus. *Z dziejów recepcji twórczości*, wybór tekstów i opracowanie E. Pieścikowski, Warszawa 1988 (odpowiednie partie dotyczące *Placówki*);
- S. Fita, „*Placówka*” *Bolesława Prusa*, Warszawa 1980.

5. Teoria i praktyka powieści realistycznej:

E. Orzeszkowa, *Nad Niemnem* (1887).

- **E. Orzeszkowa, *O powieściach T.T. Jeża z rzutem oka na powieść w ogóle* (1879) w:**
J. Kulczycka-Saloni, *Programy i dyskusje literackie okresu pozytywizmu...*;
- S. Eile, *Ideal powieści pozytywistycznej. „Nad Niemnem” E. Orzeszkowej*, „Pamiętnik Literacki” 1974/1;
- J. Bachórz, *Wstęp do: E. Orzeszkowa, Nad Niemnem*, Wrocław 1996, BN.

6. Powieść dojrzałego realizmu:

B. Prus, *Lalka* (1889).

- H. Markiewicz, *„Lalka” B. Prusa*, Warszawa 1967;
- J. Bachórz, *Wstęp do: B. Prus, Lalka*, Wrocław 1991, BN;
- E. Paczoska, *„Lalka”, czyli rozpad świata*, Białystok 1995;
- O. Tokarczuk, *Lalka i perła*, Kraków 2001.

7-8. Naturalizm w polskiej prozie:

A. Sygietyński, *Na skałach Calvados* (1884);

A. Dygasiński, *Wilk, psy i ludzie* (1883);

G. Zapolska, *Kaśka Kariatyda* (1887) i *Menażeria ludzka* (1893).

- D. Knysz-Rudzka, *Od naturalizmu Zoli do prozy Zespołu „Przedmieście”*, Warszawa 1972, rozdz. I, &. 1 - 4, s.7-25;
- J. Kulczycka-Saloni, D. Knysz-Rudzka, E. Paczoska, *Naturalizm i naturaliści w Polsce*, Warszawa 1992.

9. Pozytywiści wobec tendencji modernistycznych (nowe rysy psychiczne w kreacji bohatera literackiego):

E. Orzeszkowa, *Cham* (1888);

H. Sienkiewicz, *Bez dogmatu* (1891).

- M. Głowiński, „*Cham*”, *czyli pani Bovary nad brzegami Niemna w: „Lalka” i inne. Studia w stulecie powieści realistycznej*, pod. red. J. Bachórze i M. Głowińskiego, Warszawa 1992;
- A. Hutnikiewicz, *Współczesne powieści Sienkiewicza w: tegoż, Portrety i szkice literackie*, Warszawa 1976, s. 7-22.

10. Programy i dyskusje literackie okresu Młodej Polski:

M. Podraza-Kwiatkowska, *Programy i dyskusje literackie okresu Młodej Polski*, wyd. 2, BN, Wrocław 1977 – stąd następujące teksty źródłowe:

1) Jan Żagiel [Zenon Przesmycki], *Harmonie i dysonanse* (1891) – fragment cyklu,

- 2) Wacław Nałkowski, *Forpocząty ewolucji psychicznej i troglodyci* (1895),
- 3) Artur Górski, *Młoda Polska* (1898),
- 4) Stanisław Przybyszewski, *Confiteor* (1899),
- 5) Ignacy Matuszewski, *Sztuka i społeczeństwo* (1899),
- 6) K. Żywicki [Ludwik Krzywicki], *O sztuce i nie-sztuce. Luźne uwagi profana* (1899).

Zagadnienia:

- starcie młodych ze światem zastanym,
- funkcje sztuki i status artysty,
- relacje między sztuką a społeczeństwem,
- stosunek do tradycji literackiej romantyzmu.

11. Poezja Młodej Polski:

dekadentyzm [D], impresjonizm [I], symbolizm [S], ekspresjonizm [E].

- I. Sikora, *Wstęp do: Antologia liryki Młodej Polski*. Wrocław 1990.

ANALIZA I INTERPRETACJA NASTĘPUJĄCYCH WIERSZY:

- Kazimierz Przerwa-Tetmajer, *Nie wierzę w nic...; Koniec wieku XIX* [D]; *Melodia mgieł nocnych* [I]; *Anioł Pański* [I & S]
- Zenon Przesmycki-Miriam, *W co wierzyć?* [D]
- Jan Kasprówicz, *Krzak dzikiej róży w ciemnych smreczynach* (4 sonety) [S]
- Gustaw Daniłowski, *Okna* [S]
- Tadeusz Miciński, *Akwarele* [I]; *Msza żałobna* [E]

12. Krakowska cyganeria artystyczna (legenda „smutnego szatana”):

Stanisław Przybyszewski, *Złote runo* (1901) .

- T. Weiss, *Cyganeria Młodej Polski*, Kraków 1970 (cztery pierwsze rozdziały).
- T. Boy-Żeleński, *Znasz-li ten kraj*, Wrocław 1983, BN (stąd następujące felietony: *Nasza cyganeria; Nonszalancki paon; Poeta i pieniądz; Smutny szatan; Fortepian Stacha; „Dzieci szatana”; Chrzczyny Iwi; „Na początku była chuć... ”*).
- S. Przybyszewski, *Wybór pism*, Wrocław 1966, BN (stąd R. Taborski, *Wstęp* oraz szkic Przybyszewskiego, *O dramacie i scenie*, 1902).

13. Młodopolski model literatury zaangażowanej:

Stefan Żeromski, *Ludzie bezdomni* (1900).

- I. Maciejewska, *Wstęp do: S. Żeromski, Ludzie bezdomni*, Wrocław 1987, BN;
- M. Popiel, *Tragizm epicki. „Ludzie bezdomni” Stefana Żeromskiego w: tejże, Oblicza wzniosłości. Estetyka powieści młodopolskiej*, Kraków 1999;
- A. Hutnikiewicz, *Problematyka form kompozycyjnych w sztuce pisarskiej Żeromskiego w: tegoż, Portrety i szkice literackie*, Warszawa 1976.

14. Portret artysty w powieści młodopolskiej:

Wacław Berent, *Próchno* (1901).

- A. Z. Makowiecki, *Artysta i filistrzy: Konflikt czy symbioza w: tegoż, Młodopolski portret artysty*, Warszawa 1971;
- J. Paszek, *Wstęp do: W. Berent, Próchno*, Wrocław 1979, BN;

- M. Popiel, *Ironia, paradoks i „człowiek dostojny”*. „Próchno” Wacława Berenta w: tejże, *Oblicza wzniosłości. Estetyka powieści młodopolskiej*, Kraków 1999.

15. Młodopolski dramat symboliczny:

Stanisław Wyspiański, *Wesele* (1901).

- T. Boy-Żeleński, *Plotka o „Weselu” S. Wyspiańskiego* w: tegoż, *Reflektorem w mrok*, Warszawa 1984 lub w: *O literaturze niemoralnej*, Warszawa 1990;
- A. Lempicka, *O „Weselu” Wyspiańskiego*, Wrocław 1955;
- F. Ziejka, *W kręgu mitów polskich*, Kraków 1977.

16. Tradycja romantyczna i autotematyzm w dramacie młodopolskim:

Stanisław Wyspiański, *Wyzwolenie* (1903).

- J. Nowakowski, „*A wszystko to frazes...*”. O „*Wyzwoleniu*” S. Wyspiańskiego w: *Arcydzieła literatury polskiej. Interpretacje*, pod red. S. Grzeszczuka i A. Niewolak-Krzywdy, t. 3, Rzeszów 1990.
- J. Nowakowski, *Wyspiański. Studia o dramatach*, Kraków 1972.

17. Społeczne zaangażowanie i uniwersalizm powieści młodopolskiej:

Władysław Stanisław Reymont, *Chłopi* (1904-1909).

- K. Wyka, *Próba nowego odczytania „Chłopów” Reymonta* w: tegoż, *Reymont, czyli ucieczka do życia*, Warszawa 1979.
- F. Ziejka, *Wstęp do: W. S. Reymont, Chłopi*, Wrocław 1991, BN.
- T. Weiss, „*Chłopi*” Władysława Stanisława Reymonta w: *Arcydzieła literatury polskiej. Interpretacje*, pod red. S. Grzeszczuka i A. Niewolak-Krzywdy, t. 2, Rzeszów 1988.

18. Rewolucja 1905-1907 w prozie Młodej Polski:

Gustaw Daniłowski, *Jaskółka* (1907);

Andrzej Strug, *Dzieje jednego pocisku*.

- I. Maciejewska, *Rewolucja i niepodległość. Z dziejów literatury polskiej lat 1905 – 1920*, Kielce 1991;
- *Rewolucja lat 1905 – 1907. Literatura – publicystyka – ikonografia*, pod red. K. Stępnika i M. Gabryś, Lublin 2005.